

Elevhälsans arbete med:

Sexuell och
Reproduktiv
Hälsa och
Rättigheter-
SRHR

Sex, unga och skolans roll
1/11 2023

Anna Arvidsson (Malmö universitet)
Anette Grander (RFSU Malmö)
Malin Lindroth (OsloMet, Storbyuniversitetet)

Bakgrund till studien

- Hiv-strategin och SRHR-strategin → unga och unga vuxna, skolans elevhälsovård = prioriterad grupp och viktig arena
- Nationell uppföljning av elevhälsans arbete saknas (SOU 2021:78 – Slutbetänkande av utredningen om en sammanhållen god och nära vård för barn och unga)
- Kunskap om elevhälsans arbete med SRHR saknas

Socialstyrelsens och Skolverkets "Vägledning för elevhälsan" (2016):

- Elevhälsan **kan** stötta pedagoger i sex- och samlevnadsundervisning
- Hälsobesöket i årskurs sju eller åtta och på gymnasiet **kan** beröra sexualitet, preventivmedel och förebyggande av sexuellt överförbara infektioner

Tidigare forskning och utredning

- SRHR-kompetens erbjuds i låg grad i professionsutbildningar (Areskoug Josefsson et al., 2019)
- Elevhälsan använder lokala hälsosamtalsunderlag och en standardiserad screening inom området sexuell hälsa saknas (Ståhl et al., 2011)
- Frågor om sexualitet undveks, eller togs enbart upp i 2–4 procent av (video)granskade hälsosamtal (Golsäter et al., 2012)

-
- internet(70%), kompisar, vänner(60%)
  - skolundervisning om jämställdhet, sexualitet, kön och relationer (55%)
  - ungdomsmottagning(47%), 1177 Vårdguiden och UMO.se (44%)
  - tv, tidningar, radio(32%), partner(24%), mamma(22%)
  - tryckt info(12%), pappa(11%), hälso- och sjukvårdsmottagningar (10%), syskon(10%)
  - **elevhälsan(8%)**, annat(3%), vårdnadshavare (1%)
  - Högre andelar **killar** (10%) och **personer som inte vill kategorisera sig utifrån kön** (10%) än tjejer (7%) fick huvudsakligen sin information från elevhälsan

Var får unga info om relationer, p-medel och STI:er?

(Folkhälsomyndigheten, 2016)

Elevhälsans roll i undervisning

- Skolsköterskors samverkan med pedagoger beskrivs som en vital del av framgångsrik sex- och samlevnadsundervisning i Finland (Kontula, 2010)
- ”Sexualundervisning utan mål” - undersökning av kvalitetsarbete på svenska skolor påtalar brister (RFSU, 2021)

Studiens syfte

Att kartlägga hur elevhälsan arbetar med att främja SRHR och förebygga hiv och STI

Metod

Explorativ kvalitativ design i två steg:

- 1) En litteraturstudie för att belysa aktuell och relevant forskning inom området
- 2) Intervjustudie riktad till elevhälsopersonal (skolkuratorer, skolsköterskor och rektorer/enhetschefer) i mellan- och högstadie

Referensgrupp involverad

+

•

○

Frågeställningar

- Berörs området SRHR i skolsköterskors hälsosamtal och skolkuratorers stödjande samtal?
- Berörs området SRHR i samtal i samband med HPV-vaccination?
- Arbetar skolsköterskor och skolkuratorer med att stödja lärare i undervisningen om sexualitet, samtycke och relationer, och i så fall hur?
- Samverkar skolsköterskor och skolkuratorer med socialtjänst eller ungdomsmottagning i frågor som rör SRHR, och i så fall hur?
- Används metoder eller åtgärdsprogram för elever som har erfarenhet av riskutsatthet (till exempel våld, sexuellt våld, tidig sexdebut, alkohol, droger), och hur ser dessa i så fall ut?

+

o

**Vad säger den
sparsamma
nordiska
litteraturen
(publ.2010-2021)
?**

•

Frånvaro – elevhälsoteamet är inte delaktigt som team i interventioner (ibland skolsköterskan)

Osäkerhet – skolsköterskor har bristande förmågor att upptäcka och stötta barn med erfarenheter av sexuellt våld och i bemötandet av unga HBTOQ-personer

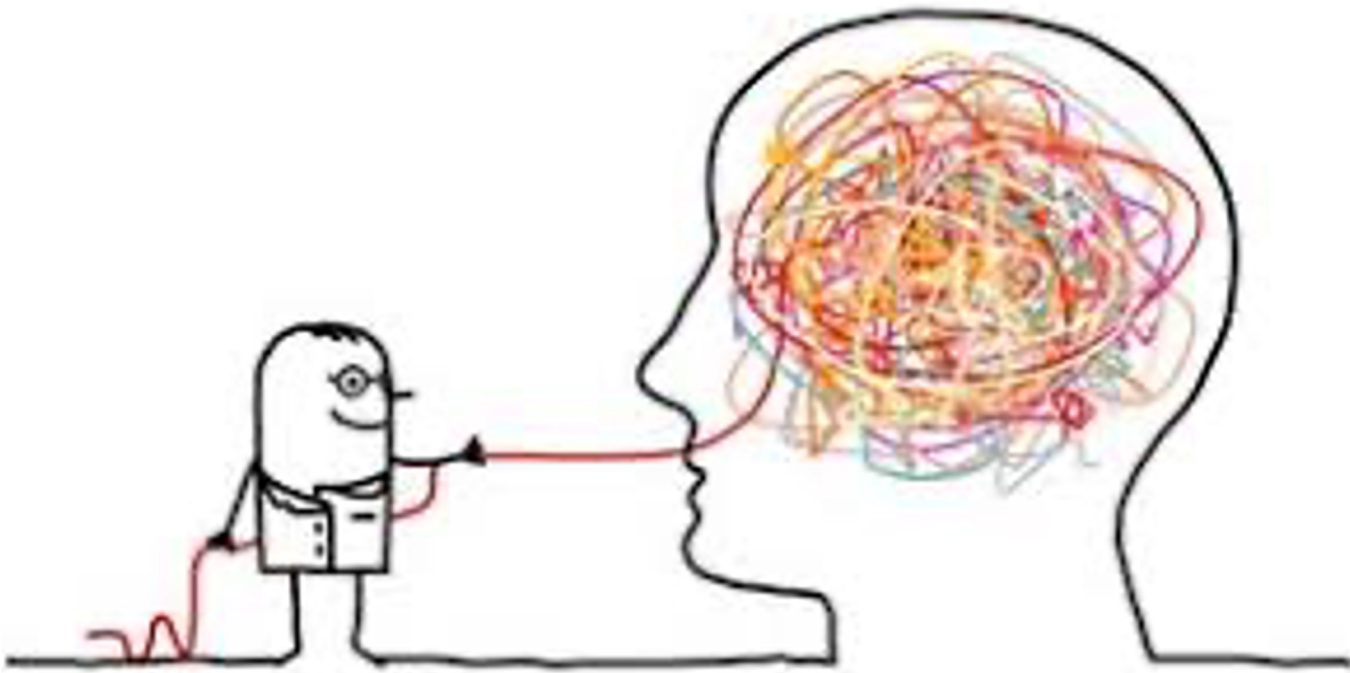
Vilja – elevhälsopersonal vill arbeta aktivt med SRHR, samverka med pedagoger i sex- och samlevnadsundervisning, hålla sig uppdaterade inom området, inkludera frågor om sexualitet i sitt arbete och nå sårbara grupper

Intervjustudien

Kön och ålder	Roll i elevhälsan	Yrkesår inom skolan	Kommunstorlek	Årskurs
<p>28 kvinnor (25–70 år, m 45 år)</p> <p>5 män (30–50 år, m 45 år)</p> <p>Totalt: 33 deltagare, medelålder 45 år</p>	<p>Skolkurator: n13</p> <p>Skolsköterska: n12</p> <p>Chef elevhälsa: n2</p> <p>Rektor: n6</p>	<p>Skolkurator: 0,5–16 år (m: 6 år)</p> <p>Skolsköterska: 0,5–22 år (m: 8 år)</p> <p>Rektor/chef elevhälsa: 1–12 år (m: 9 år)</p> <p>Totalt: 0,5 – 22 år i skolan (m: 7 år)</p>	<p>Storstadskommun (Stockholm/Malmö): n9</p> <p>Mellanstor kommun (>45 000 inv.): n12</p> <p>Mindre kommun (<20 000 inv.): n12</p>	<p>F–6: n4</p> <p>4–9: n3</p> <p>F–9: n15</p> <p>7–9: n11</p>

Intervjustudiens resultat

Intervjustudiens resultat

---

1) SRHR är angeläget för
elevhälsan

---

2) Bristande samverkan
och styrning av SRHR-
arbete

---

3) SRHR - en
prioriteringsfråga

1. Angeläget för elevhälsan:

a) Ett viktigt område för unga

- En aktuell fråga
- En viktig del av ungas liv

”Jag har också förstått att det ska komma nya regelverk angående undervisningen när det gäller sexualitet. Att det ska involveras på ett helt annat vis. Jag tror det är jättebra för det är en så stor del av våra ungdomars liv. De är på väg att bli vuxna och deras nyfikenhet gör att de har väldigt många frågor, och jag tror att vi har haft svårt att bemöta det. Så att få in det på alla plan och jobba med det tror jag är jättebra.”

(Skolsköterska, privat skola, F-9)

1. Angeläget för elevhälsan: *b) SRHR- frågor tas upp vid behov*

- Arbete sker , men oftare "vid behov" – inte proaktivt eller strukturerat
- Upp till den unga att lyfta frågor

"Man träffar dom ju bara under hälsosamtalen liksom, så det känns lite så här, varför ska jag prata om, om sådana saker?"
(Skolsköterska, kommunal skola, 7-9)

2) Bristande styrning och samverkan: a) Intern samverkan svår

- Svårigheter med samordning inom elevhälsan

“Jag skulle säga att elevhälsan, jag skulle säga att jag gör det. Jag vet inte om skolsköterskan gör det. Vi gör ingenting i samarbete. Men skulle tänka att hon inte gör så mycket, för hon har väldigt mycket att göra, hon har liksom fokus på arbete på sitt rum”.

(Skolkurator, kommunal skola, 7-9)

2) Bristande styrning och samverkan: *b) Eldsjälsbaserat*

- Kopplat till person, inte rutin

”Skulle jag sluta på den här skolan så skulle mycket försvinna av det vi har pratat om. Och så ser det ut på alla skolor i alla möjliga ämnen, att det liksom blir personligt driv och engagemang som får stå för mycket, i stället för att det finns en bredd hos alla så att alla kan driva frågorna. Så mer utbildning till alla är min önskan. Tänker att det ser jätteolika ut i Sverige, och jag hör ju bara mina kollegor vi jobbar ju jätteolika, vissa är ute och har lektioner andra är inte ute alls”. (Skolkurator, kommunal skola, 7–9)

2) Bristande styrning och samverkan: c) *Extern samverkan svår*

- Samverkan med ungdomsmottagning vanlig (studiebesök) men med socialtjänst sällsynt
- Medvetenhet finns - om vinster med samverkan

”Det här med att ha väl fungerande samarbete mellan skola och socialtjänst och naturligtvis också ungdomsmottagning. Det är nog ingen som helst tvekan om att *om* man kan få till ett effektivt samarbete så kommer det leda framåt och vara gynnsamt, i ett förebyggande syfte”.
(Rektor, kommunal skola, 4–9)

3) En prioriterings- fråga

- Medvetenhet om att annat har prioriteras

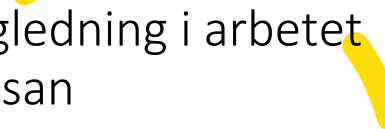
”Nej, men det är väl egentligen, för att vi har sett andra frågor som vi har prioriterat. Det är nog den bistra sanningen, och det är ju jag som har gjort så, och min kollega [....] Vi har haft andra utvecklingsområden som vi har hittat när vi har gjort vårt, ja systematiska kvalitetsarbete.” (Rektor, kommunal skola, 7–9)

Konklusion

- SRHR-arbetet i elevhälsan kan vara både $\uparrow$ och $\downarrow$ = brist på jämlik vård/jämlikt bemötande för/av unga

Utvecklingsförslag

-
- Fortbildning om och vägledning i arbetet med SRHR inom elevhälsan
  - Ökad inkludering av SRHR i professionsutbildningar och rektorsutbildningar
  - Stärkt samordning och uppföljning av hälsobesöken

Tack!

**Frågor?!
Kommentarer?!**

anna.arvidsson@mau.se
anette.grander@rfsu.se
malinlin@oslomet.no

